

Straffrätt och domarutbildning.

För den som utan allt för stor teoretisk lärdom träder in i strafflagstiftningens tempel, ter sig helt visst detta såsom en ganska invecklad labyrint. Det fordras tidslånga studier och ett gott minnes Ariadnetråd för att där hitta in och ut. Jag vill ingalunda påstå, att icke byggnaden är konstfullt uppförd efter en i alla detaljer väl genomtänkt plan. Men jag har ofta för mig framställt den frågan, om det verkligen är nödvändigt, att allt skall vara så konstmässigt genomfört och det hela så invecklat? Jag har frågat mig, om inte detta allt kunde vara enklare, om inte åt domare och verkställande makt kunde överlåtas att mera fritt besluta över brottslingarnas behandling. Strafflagen kunde åtnöjas med allmännare föreskrifter och lämna resten åt det praktiska förståndet. Goda domare äro bättre än den bästa lag.

Jag sammanträffade en gång med en ledamot av Högsta domstolen i Peking. Han påstod att där fanns nog den bästa lag, men vad betydde det, om det inte hade funnits ännu bättre domare? Och så berättade han: En gång om året hade enligt lagen kejsaren att avgöra, vilka av de under året livdömda skulle avlivas och vilka benådas till livet. För ändamålet uppgjorde Högsta domstolen en förteckning å de till döden dömda. Kejsaren drog en tuschring kring namnen på dem, som skulle avrättas. Nu fann domstolen, att härvid stor orättvisa gjorde sig gällande, i det att ofta de värsta skälmarna benådades

och de mindre förbrytarna fördes till döden. Men man iakttog tillika, att kejsarens tuschring alltid omslöt namnen mitt på listan. Och den kloka Högsta domstolen satte dädanefter de största brottslingarnas namn i mitten samt de övrigas i ring däromkring; de beskedligastes fingo sin plats ytterst i periferin. Sålunda blev den goda lagens rättfärdighet iakttagen endast och allenast därigenom att det fanns så goda och knipsluga domare.

Om vi härefstar begiva oss över de stora haven, höra vi en professor i Kalifornien förkunna: »Samla alla världens strafflagar och bränn dem i ett stort bål. Skriv sedan en ny lag, som allenast omtalar vad som i landet är förbjudet samt tillägger dettå budet: »Envar som gör vad lagen förbjuder, skall överantvordas åt verkställande makten, som med honom förfar såsom lämpligast finnes för hans rättande och samhällets väl.« — Detta låter ju som en paradox. Men jag kan inte förneka, att i tanken ligger något litet av visdom. En förutsättning är emellertid, att domarena hava övad praktisk blick och god vilja att samverka med de verkställande myndigheterna.

En strafflag är i grund och botten en produkt av spekulation, ett fantasiverk. Lagstiftaren utmålar för sig, såsom han tror, alla tänkbara kombinationer av stora och små illgärningar. Han tycker och tycker. Han tycker, att det eller det straffet kan vara väl avpassat för det eller det brottet, om brottslingen är så eller så beskaffad. Och lagens uttolkåre och kommentatorer måste försöka att för sig uppkonstruera samma fantasibilder och på dem inpassa straffen för att rätt kunna förstå, vad lagstiftaren tyckt — eller, om vi skola uttrycka oss mera respektfullt, — har tänkt sig. Domaren, som får ett verkligt brott och en verklig brottsling för sig framställda, har nu, också han, att söka framkalla hela raden av fantasibilder och att tillse, på vilka av dessa det föreliggande fallet passer

in. Han mäter och mäter, men han får för övrigt ingen självständig mening hava.

Vi kunna taga några exempel ur vår gällande svenska strafflag. Domaren har framför sig två brottslingar. Den ene är en första resans tjuv, som på tjugu olika tider och ställen stulit t. ex. för 50 kronors värde på vart ställe. Den andre har förskingrat. Han har begått fem förskingringsbrott och genom vart och ett åtkommit likaledes 50 kronors värde. Det högsta straff, som tjuven kan få, är enligt 20 kap. I och 9 §§ ett år och sex månaders straffarbete. Förskingraren kan enligt 22 kap. II § och 4 kap. 5 § för sina fem tillgrepp och åtkomna 250 kronor i värde få ända till fyra års straffarbete. Och ändå hade han blott tagit fjärdedelen så mycket och gjort endast fjärdedelen så många tillgrepp. Nåja, säger man, det er svårare att freda sig emot en förskingrare, han kan därför behöva strängare straffhot. Ja det är riktigt, men varför blir då förhållandet omvänt i andra fall? Domaren får t. ex. framför sig två personer, som dömts tre gånger var för stöld och av vilka den ena nu åter begått stöld. — Han har t. ex. från en skyltstång tagit en där uthängd gammal nattrock till 15 kronors värde. Den andre, som varit stadsbud och fått om hand en dyrbar tavla för transport, har på något sätt kommit i tillfälle att förskingra den, och den befinnes värd låt oss säga 20.000 kronor. Domaren kan döma tjuven till sex års straffarbete för fjärde resan stöld för den gamla nattrocken men förskingraren icke till mer än två års straffarbete för 20.000 kronors tavlan. Är inte detta kineseri utan några kejserliga tuschringar, i vilka goda domare skulle kunnat genom sin illslughet få in en smula sunt förnuft?

Sammanträffande av brott och av straff är redan i vår gällande lag en ganska invecklad historia. Men ännu värre ler sig saken i strafflagskommissionens förslag av 1923, där man också har att beakta de s. k. skyddsåtgärderna. Här tager ämnet två hela kapitel om tillhopa

25 §§ i anspråk. Jag tror icke, att dessa kapitels författare skulle kunna stå sig vid ett examensförhör om deras innehåll. Och för den studerande ungdomen må det lända till tröst, att knappast någon tentator skulle våga sig in på ämnet; åtminstone är det mitt hopp, att han aldrig skall få anledning därtill. Jag erkänner med en viss stolt-het den konstnärliga uppbyggnaden av förslaget även i denna del och har i min ringhet kunnat vara med om dess framläggande av det skäl, att därigenom ådagaläggas, hurusom de i förslaget i övrigt följda principerna kunna logiskt genomföras också i fråga om sammanträffande av brott och straff och skyddsåtgärder, samt att de mest invecklade förhållanden kunna i lagform avfattas. Kommittén har emellertid själv i motiven uttalat, att »allmänna bestämmelser om sammanträffande av brott och sammanläggning av straff visserligen endast i mindre utsträckning vore obetingat nödvändiga». För egen del har jag vågat anse, att det kunde överlåtas åt domstolarna att i dessa frågor besluta efter omständigheterna i enlighet med vissa huvudregler, såsom det sker i andra kultiverade länders lagstiftningar. Så vitt jag kunnat imhämta, ha inga svårigheter i dessa länder visat sig på grund av bestämmelsernas knapphet.

Det ger i längden varken ära eller gagn att i våra dagar söka spela mandarin. Själva den store Confucius kunde bli konfys av allt för komplicerad visdom. Jag åt en gång middag tillsammans med tre herrar från Mittens rike. En var blyg och bortkommen. De andra voro språksamma och livliga. Jag sökte att draga den blyge in i samtalet. De andra sade: Låt bli det där, han är mandarin av vita knappen, kan historiens hundra böcker utantill — men begriper ingenting. Och den blyge förstod inte, vad det var fråga om. Det ligger en fara också i den stora lärdomen, om den förbiser realiteterna. Det är de stora vyerna som erfordras. Detaljerna äro barlasten i dödens båt. Ty det är de, som trycka oss ner.

Om vi härefter åter se på vår nuvarande strafflag, finna vi emellertid, att dess författare icke kunnat konsekvent vidhålla strävandet att fixera allt. Så ha de t. ex. i tredje kapitlet om den, som i mindre mån främjat ett brott, måst helt enkelt säga, att han skall straffas efter ty som han prövas hava till brottet bidragit, dock mindre än om han själv varit gärningsman. Likaså i femte kapitlet beträffande den, som saknat förståndets fulla bruk, och i fråga om excess i nödvärn: »då må straffet efter omständigheterna nedsättas under vad eljest å gärningen följa bort.» Här har lagstiftaren hyst eller nödgats hysa tillräcklig tilltro till domarens omdömesförmåga för att giva honom ganska fria händer. — Strafflatituderna äro ock i många fall så vitt tilltagna, att de lika gärna kunnat helt saknas. Kunde icke vågsamheten sträcka sig lika långt i en hel del andra fall? Men skenet måste väl bevaras, har man tänkt: allmänheten får icke ha den uppfattningen, att domarena döma som de vilja. Men enligt min mening är det just vad de böra göra. Och därför borde de utbildas till att kunna göra det. Utvecklingens gång leder därhän, långsamt men säkert.

Vi behöva blott blicka tillbaka några tiotal av år, så skola vi finna, att vägen redan börjat at inslås. I den mån förståelsen blev större därom att det icke är gärningen utan gärningsmannen, som är föremål för den straffrättsliga behandlingen, öppnades i lagen större möjligheter för domaren att öva inflytande på valet av medel till brottslingens rättande.

I slutet av förra århundradet fästes uppmärksamheten vid de unga brottslingarnas behov av särskild behandlingsmetod. Snart medgavs i vissa fall domstolen att för den som icke fyllt 18 år utbyta straffet mot intagande i allmän uppfostringsanstalt. Så följde i början av detta sekel den villkorliga domen, först ett temligen försiktigt försök, som snart krävde förbättringar. Det visade sig nämligen snart, att domstolarna icke alltid rätt uppfattat

saken: de voro ej rustade att utvälja de lämpliga fallen. En åsikt började bland allmänheten uppkomma, att vem som helst kunde utan att riskera straff begå brott en enstaka gång — en villkorlig dom var intet straff. Och detta smittade en del domstolar, så att också dessa likställde villkorlig dom och strafflöshet. På många håll började därför domstolarna att undandraga sig användningen. — Också uppfostringsförfarandet behövde viss utbyggnad.

Domarena hade icke utbildats i de nya idéerna. Vanan att helt enkelt inpassa det föreliggande fallet i lagstiftarens latitudhägnade fantasibild var stark. Varför bråka med humanitära nymodigheter?

För att få de nya instituten mer ändamålsenliga vidtogos under senare tid ett par lagstiftningsåtgärder: förundersökning och, i fråga om villkorlig dom, övervakning, i vissa fall åtföljd av lydnadsplikt, infördes.

Förundersökningen avser såsom vi veta, att tillhandahålla domstolen alla de upplysningar angående den tilltalade, vilka kunna bidra till riktigt bedömande av hans individualitet och av den för honom bäst passande behandlingsformen. Det föreskrevs, att domstolen skulle vid behov genom särskilt anlitade lämpliga personer skaffa fullständig utredning angående den tilltalades personliga förhållanden i alla de fall, då straffet kunde utbytas mot allmän uppfostran eller anstånd med straffet villkorligt beviljas. Då beträffande envar, som ej fyllt 18 år, det förra kan inträffa i alla fall, där i straffsatsen ingår straffarbete i två år eller lindrigare straff, vilket nästan alltid är händelsen, blir förundersökning nästan alltid tillämplig i fråga om ungdomliga förbrytare. Beträffande äldre skall förundersökning i regel ske, så snart den tilltalade är häktad och i straffsatsen ingår straffarbete i sex månader eller lindrigare straff, vilket, också det, i allmänhet är för-

hållandet. När det gäller svårare brott ligger det i sakens natur, att både domstol och polismyndighet måste, utan uttrycklig föreskrift, skaffa sig upplysning om alla de förhållanden, som eljest skolat utredas genom den särskilda förundersökningen. Det kan därför sägas, att domstolen numera har eller bör hava möjlighet att över brottslingarna döma efter individuella grunder med iakttagande av vad för vart fall är ändamålsenligast.

I detta sammanhang böra vi erinra oss, att en förundersökning av särskild art redan för hundra år sedan föreskrivits, nämligen i fråga om de psykiatriska fallen. Det åligger domstolen att då den har anledning misstänka, att gärningsmannen varit sinnesrubbad vid brottets begående, från vederbörande läkare inhämta yttrande. Detta yttrande skall tillika med rannsakningsprotokollen insändas till Medicinalstyrelsen för utlåtande. Allmänheten har nog den uppfattningen, att det är läkarna som sålunda besluta, om en brottsling såsom sinnessjuk skall förklaras fri från straff, och därav torde delvis den nuvarande nervositeten gent emot dem härleda sig. Men verkliga förhållandet är ju, att läkareutlåtandena ej äro annat än expertutlåtanden, till vilka domstolen har att taga den hänsyn, domstolen finner desamma förtjäna. Lagen har aldrig överlåtit domsrätten till experterna. Om så skulle hända, att någon svår förbrytare, vars namn är i allas mun, bleve av psykiatrikerna förklarad avvita, såsom lagens uttryck är, borde icke detta uppskrämma eller uppreta allmänheten — för så vitt nämligen domstolen verkligen är genom utbildning vuxen sin uppgift. Man borde i så fall lugnt avbida domstolens utslag i fullaste förvissning därom, att brottslingen icke komme att förklaras straffri under annat förhållande än att domstolens ledamöter efter sorgfällig prövning funnit psykiatrikernas slutsatser grundade. Är det faktiskt en däre som handlat, ja då skall han förklaras fri från straff, det är lagens bud. Och den domare, som skulle vika för tidningarnas eller allmänhetens hot och

ådöma straff, han bröte sin domareed. Domarens kall är högt och, då det gäller brottmålen, heligt. För att göra sig det kallet värdig fordras att tillkämpa sig en skarp syn men också ett öra, som är dövt för massans rop. Här i detta fall har lagen givit i domarens hand vad domaren tillhör.

Vi ha nu sedan några år i fängelsernas sinnessjukavdelningar uppsamlade ett hundratal straffriförklarade. De flesta av dem visa icke många tecken på galenskap, för att nu använda ett vulgärt ord. Egentligen märker man mången gång ej annat än en viss slöhet. Merendels äro de intagna lugna och beskedliga. Det vore i sanning icke så lätt att utan omsorgsfull undersökning bliva varse deras själsliga lyte. När nu en sådan man ställdes inför domstolen, hade lytet lätt kunnat förbises. Så skedde ännu för ett par tiotal av år sedan ingalunda sällan. Sedan dess ha domarena, rättegångsbiträdena och fångvårdsmännen fått öppnare blick för saken med det resultat, att numera snart sagt varje vecka tillför fängelserna en ny otillräknelig förklarad.

Vore det då icke bättre att domaren ej lagt märke till själslytet och att detta således icke fått lov att leda till strafflöshet? Ja så kunde ju synas, där domen komme att lyda på livstiden. Men eljest: en rå knivskärare, en mordbrännare finge kanske fem eller sex års straff och bleve därefter släppt lös på samhället. Nu får han bli sittande inom murarna tills han förklaras tillfrisknad, vilket ytterst sällan händer i fråga om den brottsling, som förklarats straffri för sinnessjukdom. På ett statens hospital träffade jag en gång en dit överflyttad man, som begått dråp men förklarats strafflös såsom avvita. Han hade redan förut en gång förövat ett liknande brott, för vilket han avtjänat straff. Han föreföll vid mitt besök helt klok och sansad, bad mig att genom överläkaren skaffa honom litet tobak o. s. v. När jag avlägsnade mig frågade jag: Nå om Ni nu bleve utskriven, skulle Ni väl sköta Er och

inte göra någon illa? Han svarade med uppriktig förundran: Om jag möter någon ensam, varför skulle jag inte slå ihjäl honom? -- Man inser fördelen av att han denna gång blivit instängd för alltid.

Är det icke läkarna, som ha sista ordet när det gäller straffrihet för brott, ha de emellertid enväldet, när det gäller bestraffning för oordningar och trots av fångar inom fängelserna. Om t. ex. en för nedrigt våldsdåd till flera års straff dömd neger i fängelset skulle få intyg om någon sinnesrubbing, kan han lugnt uppföra sig som han behagar. En neger hatar kroppsarbetet. Hans himmel är lättjan. »Ich arbeite nicht«, säger han, och då inte prygelkäppen får anlitas, kan ingen makt i världen förmå honom att fullgöra något straffarbete, vartill han dock är dömd. Han njuter ostörd lättjans himmel i sin cell. — Detta en parentes till upplysning om svårigheterna i fängelserna. Jag har hört Pariserfakultetens psykiatriska professorer bekänna, att den sinnessjuka närmast står på barnets ståndpunkt. Lika litet som barnet är mottagligt för förnuftskäl, lika litet förstår den sinnesrubgade sådana. Men lika väl som barnet begriper meningen av en risbastu, lika så bra förstår den sinnesrubgade en kroppsbestraffning.

Den andra åtgärden, som vidtagits till förbättrande av de villkorliga domen är övervaknings anordnande. Genom att ställa den villkorligt dömda under särskild utsedd övervakare och att därmed i vissa fall förena lyd- nadsplikt för den dömda vanns icke blott större säkerhet för att han under den föreskrivna prøvotiden skulle sköta sig tillfredsställande utan också att den villkorliga domen icke vidare skulle uppfattas såsom rent frikännande. Den blev förenad med ett ej så ringa tvång. I förening med denna åtgärd ålades domstolen att i fråga om övervakningen tjänstgöra såsom vårdnadsdomstol. Detta är väl det första steget till att i brottmålsaker införa doma-

ren såsom medverkande i den dömdes behandling, att göra honom intresserad i en god verkan av de mått och steg, som han i domstolen tagit. Inom Fångvårdsstyrelsen utövas en viss kontroll å övervakarnas sätt att sköta sitt åliggande. Domstolen och den verkställande myndigheten träda här i samarbete för ett gemensamt ändamål. När lagen utarbetades, väckte domarens indragande på detta sätt i de praktiska förvaltningsbestyren en viss betänklighet. Men från min synpunkt kan jag ej annat än glädja mig åt denna om än ringa begynnelse till domarens införande i ett fortsatt arbete för det mål, deras domslut avsett att främja.

Till de nya möjligheter, som numera yppat sig till större valfrihet för domstolarna vid bestämmandet av behandlingsformen för brottslingen, är främst att räkna det motsedda införandet av internering av samhällsfarliga återfallsförbrytare och av mindre tillräkneliga brottslingar. Om, såsom det är att vänta, dessa s. k. skyddsåtgärder komma att anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med Strafflagskommissionens förslag, skall det tillkomma domstolen att efter inhämtande av en särskild Nämnds utlåtande under vissa förutsättningar kunna förordna, att den samhällsfarliga återfallsförbrytaren likasom den mindre tillräkneliga skall i stället för att undergå straff interneras i särskilda anstalter på obestämd tid, så länge farligheten består, dock under viss minimitid. Såsom vi finna har även här stor vikt blivit fäst vid en förundersökning till beredande av erforderligt underlag för domstolens beslut. Det är tänkt, att den nyssomtalade Nämnden skall bestå av någon läkare, någon domare och några lekmän under ordförandeskap av någon ledamot av fångvårdsstyrelsen samt att sålunda en flersidig belysning av det föreliggande fallet skall kunna tillhandahållas domstolen. Det är denna, som skall hava avgörandet, huruvida interne-

ring skall träda i stället för straff. Frågan om en blivande utskrivning från interneringsanstalten har däremot måst läggas i Nämndens händer. Det blir en mycket bekymmersam uppgift, varmed domstolen svårligen kan betungas, då den ju saknar möjlighet att tillräckligt iakttaga den internerade under interneringstiden för att kunna bilda sig ett eget intryck av hans pålitlighet.

Strafflagskommissionens förslag ger ock i övrigt ökad frihet åt domstolen. Sålunda kan denna i vissa fall, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, fria från straff. Och i fråga om bötesstraffet har domstolen den stora maktfullkomligheten att bestämma det belopp, som för den tilltalade skall i förhållande till betalningsförmågan anses utgöra en dagsbot.

Jag har ej i det föregående nämnt något om den s. k. obestämda domen annat än i samband med de omtalade interneringslagarna. En naturlig konsekvens av strävandena för en individuell behandling av brottslingen vore den, att varje grövre förbrytare borde kvarhållas i vederbörande anstalt så länge men ej längre än behöfligt synes, således i likhet med vad interneringsförslagen stadga om de internerade. Detta vore otvivelaktigt att förordna, om man för frigivningsfrågan kunde träffa lämpliga anordningar, vare sig så, att en särskild Nämnd också för detta ändamål tillskapades eller så, att frigivningen lades under den domstols beslut, vilken dömt i målet. Men med de talrika fall, som måste förekomma, bleve detta för omständligt och dyrbart. Vi torde därför vid sidan av interneringen få nöjas med den art av obestämd dom, som vi redan äga i den villkorliga frigivningen. Domarena höra uppmärksamma denna betydelse av villkorliga frigivningen. När domaren dömer till 9 års straffarbete betyder detta i själva verket, att han ger en obestämd dom på en tid från 6 till 9 år. Det torde icke vara mot lagens

mening, om jag erinrar, att domaren gör klokt i att för en brottsling, som visat sig svag och lättsinnig, höja straffet i lämplig mån för att villkorlig frigivning skall kunna å den dömda tillämpas och han efter frigivningen komma under tillsyn. Eljest kan det inträffa, att den frigivne lättsinniga unge mannen går direkt från fängelset till Grand Hotels stora matsal och på en gång festar upp sina i straffanstalten surt förvärvade besparingar och sedan i sitt upprymda tillstånd vid bortgåendet tar med sig en annans ytterrock. Vid villkorlig frigivning är så ordnat för den lösgivne, att dylikt ej gärna är att befara. Sådan frigivning förberedes uppmärksamt och omsorgsfullt av fängelsernas tjänstemän, som skaffat sig noggrann kännedom om fången och alla hans förhållanden, bereda honom anställning och föreslå tillsyningsman att av länsstyrelsen förordnas. Därför är det också ytterligt sällan frigivningen förverkas. Vore det inte lämpligt, att den unge juristen, som fört protokollet vid domstolens förhandlingar angående en brottsling, sökte att med sin uppmärksamhet något följa honom under hans straff och måhända vid hans villkorliga frigivning erbjöde sig att bli hans tillsyningsman?

Vad jag nu talat om torde i sin mån visa, att den nya tidens idéer äro på frammarch. Den tanken är i växande, att domarens praktiska förstånd skall hava frihet att bestämma i fråga om vad för det speciela fallet är lämpligast. Det nyas innebörd är ett frigörande från bokstavens band sådant detta bundits av forna tiders teorier och i stället ett förtroendefullt överlåtande av de vidsträcktaste befogenheter åt en upplyst domarkår, som äger både intresse och förståelse för saken. Men det visar också vikten därav, att vi äga en sådan domarkår och att, för en fortsatt utveckling i den inslagna riktningen, de blivande domarens utbildning bedrives på det sätt,

som är bäst ägnat att göra dem skickade att fylla de nya kraven, i ganska mycket skiljaktiga från de tidigare.

Enligt en mening, som jag vid något tidigare tillfälle framfört, är det icke nog med den föryngring, som straffrätten hittills redan genomgått eller som utlovas i framlagda lagförslag. Domaren bör få allt större makt och myndighet att välja mellan olika behandlingsmetoder, inte blott mellan straff, internering, allmän uppfostran och villkorlig dom, utan också mellan dessa och andra möjligheter. Den speciela gärning, vari det farliga anlagat visat sig, bör icke ensamt vara bestämmande i fråga om valet, utan därpå böra individens övriga förhållanden, hans olika karaktersdrag, hans livsvillkor m. m. få inverka. Det är icke uteslutet, att en person, som begått brott under rusets inflytande, bättre kunde rättas genom behandling i alkoholistanstalt än i ett fängelse. Bättre vore måhända, att den som begått sin gärning såsom mindre tillräknelig, intoges i allmänt hospital för en kanske lång obestämd tid, än för några korta månader i ett fängelse eller i en interneringsanstalt, och att den som av lättja drivits att stjäla, insattes i tvångsarbetsanstalt under relativt lång tid. Härom bör domaren hava att bestämma efter fritt val.

Envar som haft med hithörande anstalter att göra, vet att klientelet i det stora hela är detsamma. Samme man är ömsom kund i fängelset, i alkoholistanstalten eller i tvångsarbetsinrättningen, ibland till och med i hospitalet. Vore det inte bättre, att mannen genom domstolens fria val finge en enhetlig behandling, än att han på detta sätt kastas hit och dit, allt efter som han händelsevis råkar i händerna på polisen, nykterhetsnämnden eller annan myndighet?

Domstolens valfrihet bör erhålla ett kompliment. Om under behandlingens gång vid den art av anstalt, som domstolen valt, det skulle visa sig, att valet ej varit det rätta, bör individen kunna överflyttas till en annan anstalt, av lämpligare slag, vare sig av domstolen efter den verkstäl-

lande myndighetens förslag eller ock självständigt av denna. En nära kontakt bör i vardera fallet äga rum mellan den dömande och den verkställande myndigheten.

Vid sommarens straffrättsliga kongress i London uttalades, att strafflagen borde åt domaren giva valrätt i fråga om straff, skyddsåtgärder och andra medel till brottslighetens beivrande samt att domarens makt härutinnan icke borde strängt begränsas. Allenast allmänna direktiv borde lämnas, för ernående av en individuel behandling av brottslingen. Detta stämmer ju ganska nära med de önskemål, för vilka jag här gjort mig till tolk.

För att vara en god brottmålsdomare fordras bekant-
skap med livet och med människorna i deras olika för-
hållanden, det fordras att väl förstå vad de ådömda
straffen i verkligheten innebära, vad skyddsåtgärderna och
uppfostringsförfarandet betyda, hur de verka och hur de
uppfattas av de dömda. Denna insikt kan ju icke helt
förvärras genom bokliga studier, hur skickligt de än må
vara lagda. Genom lösande av vetenskapens puzzel och
korsgåtor skärpes helt visst tankeförmågan, vilket är av
högsta betydelse. Men minneskunskapen har egentligen
sitt enda värde såsom vägledare och framställare av ex-
empel. Den skapar icke. Det är förmågan av självstän-
digt omdöme, som är av vikt, modet att fatta beslut och
att handla. Man måste naturligtvis för att vara domare
känna lagen, så att man förstår den och hittar i den.
Men ingen domare litar vid dess tillämpning på sitt minne.
En god domare, sade på sin tid Professor *Ivar Afzelius*,
är en god domare, till vilket land han än blir försatt. Det
är erfarenheten, den genom träning uppövade blicken, för-
ståelsen av människonaturen, som giva domaren hans
duglighet att sköta sitt kall.

Brottmålsdomaren, sades det i London, måste äga in-
sikt i psykologiska, i sociala, psykiatriska och rättsmedi-

einska frågor. Han bör, sadet det vidare, förvärva sig full kännedom om organisationen av fängelserna och övriga anstalter, där brottslingar intagas, och han bör för ändamålet titt och ofta där avlägga besök.

För närvarande är det i vårt land ganska visst så, att de flesta domare icke veta det minsta om det, de ådöma. Det faller dem knappast in att iakttaga eller ens efterhöra, huru den behandling verkar, som de föreskriva. De likna läkare, som ordinera men icke taga reda på, vad resultat, ordinationen medfört.

Först genom att sätta sig in i de dömdas liv efter domen vore det möjligt för brottmålsdomaren att lära sig rätt förstå det inre väsendet av sitt kall samt att däråt giva ett levande innehåll. Svårigheten i vårt vidsträckta men glest befolkade land är att vi med nuvarande rättgångsordning icke kunnat bestå oss särskilda brottmålsdomare annat än undantagsvis. Den domare, som måste beherska hela rättsområdet, kan icke finna tid att i nu antydda riktning fullständigt utbilda sig speciellt inom brottmålsfacket. Jag vågar dock tro, att om för juris studerande, som icke ämna gå den s. k. lärda vägen, det teoretiska detaljarbetet i möjlig mån lättas, nödig tid skall kunna för dem utvinnas till mera givande praktiska kurser och erfarenhetsrön. Så t. ex. kunde måhända de studerande mera allmänt deltaga i de psykiatriska kurser, som för Karolinska Institutets räkning givas vid Långholmens sinnessjukavdelning av därvarande läkare. Vidare kunde en del studenter under någon sommarmånad tjänstgöra såsom extra bevakning vid något fängelse, om det gäller till och med mottaga vikariatförordnande mot vanlig betalning. Slutligen står det envar fritt att offra något litet av sin tid och sitt intresse åt skyddsarbetet för de frivilliga, vilket helt visst av de frivilliga krafterna skulle draga det största gagn och samtidigt ge dessa en nyttig erfarenhet.

Ett villkor för att bliva en god brottmålsdomare är

att lära sig i den dömde och i den tilltalade se människan, som skall omformas, och icke blott §-numret i lagen.

Vi skola erinra oss, att de allra flesta brottmålsdomstolar sammanträda i fängelsernas domstolslokaler. Det är fördenskull ganska lätt och bekvämt för dem som arbeta vid domstolen, dess ledamöter och protokollsförare, att skaffa sig en inblick i arbetet inom straffanstalterna och sålunda få ett begrepp om fängsvårdens praktiska sidor. Ofta nog kan tillfälle erbjuda sig att taga närmare kännedom om en fånge, som domstolen tidigare dömt samt att verka för hans bästa efter en stundande frigivning. Sålunda förvärvad erfarenhet skulle säkerligen giva den begynnande domaren större säkerhet och tillika den tillfredsställelse, som vinnes genom känslan av att förstå sin sak. Ty det kan inte vara angenämt att känna sig såsom en närsynt skrivare, vilken glömt sina glasögon hemma. Jag vill dock inte tro, att någon domare kan vara så främmande för fängsvårdens enklaste grundsatser som den politiskt valde direktör vid ett Amerikanskt fängelse, vilken satte en mångmördare till slaktare å fängelsefarmen, emedan »han var van vid att utgjuta blod och därför kunde slakta sju oxar före frukosten«. Men det vore nästan lika farligt om en oerfaren domare gåve en alkoholiserad knivskärare villkorlig dom eller läte förmå sig att med begagnande av lagens möjligheter nedsätta straffet för en mindre tillräknelig mordbrännare till några kronors böter.

En god och beskedlig domare är bättre än god lag, ty han kan alltid laga efter lägligheten. Må vi ha denna domareregel i minnet!

Viktor Almquist
